

ביאורים

עם ישראל עומד במרכז בריאתו של העולם. בריאתו של עם ישראל היא הבריאה הראשונה, והיא מהווה יסוד ושורש לכל המציאות. המהר"ל מלמד אותנו שהבורא, שהוא אחד, ברא דווקא עם אחד, ומתוך המציאות האחדותית שלו משתלשל הכול.

לפי זה המציאות של עם ישראל אינה מציאות חלקית, המיוחדת דווקא לזמנים או למשימות מסוימות, אלא היא מציאות תמידית שלא מצטמצמת, ותמיד מגלה את כבוד ה' ועומדת ביסודו של עולמו. לכן אמרו חז"ל שישאל יכולים תמיד לומר שירה, כי הם תמיד מגלים את כבודו של הקב"ה, בלא כל הפסקה. אמירת השירה של המלאכים, לעומת זאת, עניינה גילוי כבודו של הבורא, ולכן היא מצומצמת לזמנים מסוימים, לפי המשימה שאליה הם נשלחו.

עובדה זאת, שישאל הם המציאות הראשונה שנאצלה מהבורא, קושרת בין ישראל להקב"ה בקשר ישיר. הם אמנם נמצאים בעולם חומרי שפל - אך בכל זאת הם יכולים להתייחס אליו ישירות, ואפילו ב'שמע ישראל' הם מזכירים את שם ה' לאחר שתי מילים בלבד. לעומת זאת, המלאכים מזכירים את שמו של הבורא רק לאחר שלוש מילים ('קדוש קדוש קדוש ה' צבאות'), בגלל הנבדלות המוחלטת שלהם מהקב"ה, בלא כל חיבור וצירוף. המרחק של שתי המילים מעיד גם על פער - כי ישראל הם בעולם הגשמי - אך הוא מעיד גם על שייכות. מרחק של שלוש מילים, לעומת זאת, מייצג מרחק שאין בו שייכות.

הרחבות

• יתרון ישראל על המלאכים - רק בתור ציבור

וכן ישראל אחר שתי תבות מזכירין השם והמלאכים אחר שלש תבות. בשירת האזינו מוזכר שם ה' לאחר עשרים ואחת מילים. דרשו על כך חז"ל: "נמצינו למידים שלא הזכיר משה שמו של מקום אלא לאחר עשרים ואחד דבר, ממי למד? ממלאכי השרת, שאין מלאכי השרת מזכירים את השם אלא לאחר שלוש קדושות שנאמר: 'וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות' (ישעיהו ו, ג). אמר משה דיי שאהיה בפחות משבעה כמלאכי השרת" (ספרי האזינו שו). כלומר, המלאכים מזכירים את שם ה' לאחר שלוש מילים, ומשה רבנו הזכירו לאחר עשרים ואחת מילים, שהן פי שבע, כאילו הוא שביעית ממלאך. הדברים עומדים לכאורה בסתירה לדברי הגמרא שאומרת שישאל גדולים מן המלאכים, שכן ישראל מזכירים את שם ה' לאחר שתי מילים.

ביאר הרב מאיר שמחה מדווינסקי, שיתרון עם ישראל על פני המלאכים הוא כשהם אומה, לכן דווקא באמירה הכללית "שמע ישראל" יכולים הם להזכיר את שם ה' לאחר שתי מילים. יהודי פרטי, לעומת זאת, אפילו הוא משה רבנו, די לו שיהיה שקול כשביעית מלאך [משך חכמה דברים לב, ג].

לכל פעולה זמן מיוחד לה. כשאמרו חכמים שהמלאכים שרים, כוונתם שבשעה שהמלאכים פועלים את הפעולה לשמה הם נבראו, אז מציאותם מורה על בוראם, זוהי השירה. לכן אמרו שיש מלאכים שאומרים שירה פעם ביום, ויש שאומרים פעם בשבוע וכו'. כלומר כאשר הם ממלאים את תפקידם זוהי השירה. יש תפקידים פעם ביום, ויש פעם בשבוע וכו'. בניגוד למלאכים, ישראל אינם חלק, אלא הם אומה יחידה שאין עוד כמותה. אם היתה עוד אומה כמו ישראל, ישראל היו נחשבים לחלק, ולא היו אומרים שירה באופן קבוע. אבל מאחר שהם אומה יחידה, הם הכל, כי יחיד הוא הכל. לכן שירת ישראל תמידית ואינה שירה חלקית, ודבר זה מבורא.

עוד אמרו שישאל מזכירים את השם לאחר שתי מילים, והמלאכים אחר שלוש. הסבר העניין: הקב"ה נבדל מהמלאכים לגמרי ואין לו חיבור איתם כלל, לכן הם מזכירים את השם אחר שלוש מילים, דבר המורה שאין לו חיבור אליהם. אם היו מזכירים את השם אחר שתי מילים, היה זה מראה שיש חיבור בינו לבינם, כי המספר שלוש מורה על חיבור, שכן השלישי מחובר אל השניים הראשונים, שהרי לכל דבר יש תחילה אמצע וסוף, ואין הסוף מנותק מהתחלה, שהרי הסוף הוא סוף ההתחלה. בודאי אם היו מזכירים את השם אחר מילה אחת היה הדבר מורה על חיבור ביניהם, אבל כאשר מזכירים את השם אחר שלוש מילים, אין כאן חיבור כלל, שהרי מזכירים את השם במילה הרביעית שאין לה חיבור אל השלוש. אבל ישראל, מפני שהם נבראים מהבורא, מתוך כוונה שבהם יופיע רצונו ומגמתו בעולם בצורה ישירה וברורה, ולכן נקראים בניו. הם מזכירים את השם אחר שתי מילים, שהרי הבורא מחובר אל הנברא, כמו שבארנו הרבה מאד פעמים. לכן ישראל מזכירים את השם אחר שתי מילים, להורות על החיבור. דווקא אחר שתי מילים, כי ישראל נמצאים בעולם התחתון, ומעליהם יש את העולם הרוחני העליון, שהקב"ה נבדל גם ממנו, שהרי הוא קדוש גם מהנבראים העליונים, הרי שהחיבור בין ישראל לקב"ה נעשה בהפך של שתי מעלות, כי ישראל בעלי חומר ואינם רוחניים, זו מעלה אחת. המעלה השנייה רוחנית ללא כל חומריות, ומעליה מתחבר הקב"ה עם ישראל. הבן את משמעות המילים: שמע ישראל ה', כי המילה שמע משמעותה קבלה, והקבלה שייכת דוקא בנמצאים בעולם התחתון, כי הם המקבלים. וישאל על שם המעלה והשורה העליונה יותר, שהיא המעלה ה'רוחנית, ואחר כך מזכירים את ה'. פירוש זה ברור.

המהר"ל המבורא 'קול חי'

ובפרק גיד הנשה (חולין צא, ב): חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהמלאכים אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואומרי לה פעם אחת בשבוע, ואומרי לה פעם אחת בשנה, ואומרי לה פעם אחת ביוזב, ואומרי לה פעם אחת לעולם, וישאל אומרים שירה בכל יום ובכל עת ובכל שעה שירצו. וישאל מזכירין השם לאחר שתי תבות: שמע ישראל ה' (דברים ו, ד), ומלאכי שרת אחר שלש תבות: קדוש קדוש קדוש ה' צבאות (ישעיהו ו, ג). ואין מלאכי שרת אומרים שירה למעלה עד שישאל אומרים למטה, שנאמר (איוב לח, ז): ברן יחד כוכבי בקר, ואחר כך: ויריעו כל בני אלהים, עד כאן. הנה בארו כי המלאכים, מפני שהם פתוח מחלקים מתחלפים לפי שהם פתוח פְּרָטִים, כמו שאמרו (זהר רעיא מהימנא פרשת פנחס ח"ג דף רכה ע"א בסולם אות רגז): מיכאל ממנה על מים וגבריאל ממנה על אש, ואם כן תמצא חלוק ביניהם מה שמסדר מן כל אחד ואחד. ולכל הדברים תמצא שעה וזמן בפני עצמו מחלק מן השני, כי יש זמן מיחד לכח המים, ויש זמן מיחד לכח האש, וכן כל דבר ודבר יש זמן מיחד. ושירת המלאכים פאשר הם פועלים מה שהוא מסדר מאתם, ואז מציאות שלהם מורה על הפועל והמסדר אותם, ולפיכך יש מלאכים אומרים שירה בכל יום, ויש בכל שבוע, ויש בכל שנה, ויש לעולם, כפי מה שמסדר מאתם, שיש מסדר מאתם דבר מה בכל יום, ויש בכל שבוע וכו'. אבל ישראל אינם חלק כלל, כי הם אמה יחידה שלא תמצא עוד כמותה, שאם אמה מוצא כמותה, היתה האמה הזאת חלק ולא היו אומרים שירה בתמידות, אבל עתה שהיא יחידה היא הכל, שכל מי שהוא יחיד הוא הכל. ולפיכך השירה מן ישראל בתמידות, ואין השירה בחלק, ודבר זה מבורא.

וכן ישראל אחר שתי תבות מזכירין השם והמלאכים אחר שלש תבות, וזה כי השם יתברך נבדל מן המלאכים לגמרי ואין לו יתברך צרופו להם כלל. ומפני זה אין מזכירין השם רק אחר שלש תבות, להורות כי השם נבדל מהם. וענין זה, כי אלו היו מזכירין השם אחר שתי תבות היה כאן צרופו עדין, כי השלישי אינו נבדל מן השניים, כי כל שלשה יש בהם ראש וסוף ואמצעי, ואין הסוף נבדל מכל וכל מן הראש, שהרי הסוף הוא סוף לראש, ומכל שכן אם היו מזכירין השם אחר תבה אחת. וכאשר מזכירין השם אחר ג' תבות אין כאן צרופו כלל, שהרי מזכירין השם חוץ לשלשה שהם מתחברין ביחד. אבל ישראל במה שהם עלולים ממנו בעצם וגבראשונה, ולכן נקראים בניו, הם מזכירין השם אחר שתי תבות, שהרי העלה מצטרף אל העלול כמו שהתבאר לה פעמים הרבה מאד, ולפיכך מזכירין השם אחר שתי תבות. ודוקא אחר שתי תבות, כי ישראל שהם עלולים והם בתחתונים, יש להם הצטרפות אליו אחר שני מעלות, כי הם בתחתונים ואחר כך מדרגה הנבדלת העליונה, והשם יתברך נבדל קדוש מן העליונים הנבדלים, והרי לה שהוא יתברך מצטרף אליהם אחר שני מעלות, שהרי ישראל אינם מפשטים מן החומר ואינם שקלים, וזהו מעלה אחת, ואחר כך מעלה המפשטת מן החומר, ואחר כך מצטרף השם יתברך אליהם. והבן מלת: שמע ישראל ה', כי לשון שמע הוא לשון קבלה, והקבלה שיהי בתחתונים דוקא, כי הם מקבלים. וישאל נקרא על שם המעלה והשורה הנבדלת יותר עליונה, ואחר כך מזכירין השם. ופרוש זה ברור מאד.

ובפרק גיד הנשה אמרו חכמים: חביבים ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישאל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ויש שאומרים פעם בשבוע, ויש שאומרים פעם אחת בחודש, ויש שאומרים פעם אחת בשנה, ויש שאומרים פעם אחת ביוזב, ויש שאומרים פעם אחת בעולם. ועוד, ישראל מזכירים את השם לאחר שתי מילים, שנאמר: שמע ישראל ה', ואילו מלאכי השרת אין מזכירים את השם אלא לאחר שלוש מילים, שנאמר: קדוש קדוש קדוש ה' צבאות. ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל שירה למטה, שנאמר: ברן יחד כוכבי בוקר, ואחר כך נאמר: ויריעו כל בני אלוקים. בארו חכמים בזה שמאחר שהמלאכים מחולקים לכתות נפרדות, לכן הם כותו פריטות, כמו שאמרו: מיכאל ממנה על המים, גבריאל ממנה על האש. הרי שיש בין המלאכים חילוק ופירוד, שלכל אחד תפקיד אחר, ולכן לכל אחד מהמלאכים זמן פעולה השונה מזמן פעולתם של מלאכים אחרים, כי יש זמן מיוחד לכח המים, ויש זמן מיוחד לכח האש, וכן

המלאכים
נחלקים לפרטים
ולכן שירתם
לעיתים, ואילו
ישראל אומה
אחת ולכן
שירתם תמידית

הטעם שישאל
מזכירים את
השם אחר
שתי תבות
והמלאכים אחר
שלוש